

4. Պօլսոյ համար Տարեկան	100 ղշ
Վեցամսեայ	55 ,,
Գումարաց համար Տարեկան	110 ,,
Վեցամսեայ	60 ,,
Մեծ Բիւլ	2 ղշ
Ծանուցմանց տողը մեկ անգամի համար	
3 ղշ երկու անգամի համար 2 ղշ	

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 24 ՅՈՒՆԻՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Մէքսիկական կայսրութիւնն եւ զերական կերպիւ վախճանեցաւ եւ հասարակապետութիւնն իր յաղթական դրօշը դարձեալ կանգնեց վայրենի վրէժխնդրութիւններով։ Սկզբունքը կը կորսուի հոն ուր բարբառոտութիւնը կը տիրէ։ Աշխարհիս աւանդին մեծ հասարակապետութիւնն (Մեքսիկայի Միացեալ Վանագր.) իր յաղթութիւններն արեւմտ չափով չեց։ Մեքսիկայի մահաւան հետեւութիւնը Նեֆէրըն-Տեփիս մահը չեղաւ։ Հարաւայնոց ի զօրապետն եւ իր քով թիկնապահներն իրենց պատուոյն վրայ տուած խոստման համեմատ ազատ թող տրուեցան։ Հարաւայնի նախադէմն երկու տարի բանտարկութիւնէ ետեւ երկրէն արտաքուտեցաւ, եւ հիմա Վանատայի մէջ հարաւայնոց պատմութիւնը գրեւոր դարձեալ կրնայ իր յաղթողաց վեհանաճութեան վրայ ալ խոխոյ։ Ազատութեան սրբապետը քաղաքական սպանութեանց թատր չեղաւ։

Բայց հնդկական արեւելին հետ խառնուած սպանիական արեւել մինչեւ հիմա քաղաքակրթութեան ապացոյցներով փայլած չէ։ Սպանիացիք ժամանակաւ (եղեռնագործութեամբ տիրեցին) Մեքսիկայի, ուստի եւ ան ալ կարծես թէ մի եւ նոյն տեսարանները մերթ ընդ մերթ կը կրկնէ։ Մօնթեղումայի հրակէջ մահուան յաջորդեց հաւատարմութեան խաղաղիկն եւ սպանիական մղեւանդ ու ընչաւ քաղց բռնութիւնը։ Մեքսիկա 1810 ին անկախութեան համար պատերազմ միջ սկսաւ, բայց զայն ձեռք բերելէ ետեւ չարաչար դործածեց։ 1824 ին յիշուպիտ կարճատեւ կայսրութիւն մը հաստատեց, որ երեք ամիս տեւեց, եւ զօր իր սպանութեամբը տուեց։ անխիղճութիւնը գրեթէ արմատացաւ, եւ Վաղդիս Մեքսիկա ու Սպանիա իրենց ազգայնոց եղած բռնաբարութեանց հաշուցում պահանջեալ դադրեց։ Բայց վերջինները դործին դժուարութիւնը համարեցին, եւ դարձան, եւ միայն առաջին իր իր նպատակէն չկասեցաւ։ Ատրին ցեղին աղքատութիւնը պահելու համար Վաղդիս ընծայուած նպատակներուն ինչ աստիճան կարեւորութեան արժանի ըլլալը չդիտենք։ սակայն Վաղդիս սխալ հաշուի մը վրայ հիմնեց իր Մեքսիկական ձեռնարկը եւ այնպէս ալ չարուհակեց։ Նարոյէտն Միացեալ Վանագրաց բաժանումը լինեցաւ կը կարծէր, բայց Արանթի, Էլ Էրմանի, Էլ Էրիանի յաղթութիւններն ուրիշ կերպ վճռեցին։ Այն աւանդ Մօնթեփի սկզբունքը զօրութիւն դուռ, եւ Նարոյէտ Մեքսիկայէն իր միջամտութիւնը դադարեցնելու պարտաւորեցաւ։ Առանց ասոր Վաղդիս եւ Մեքսիկայի մէջ պատերազմն անհրաժեշտ էր։

Վաղդիս զիջաւ իր զօրքը Մեքսիկայէն ետ կանչելու, եւ Էարթթ կայսրուհւոյն բոլոր աղաչանքը չկրցան այս զիջումն յետս կոչել տալ։ Խեղճ կայսրուհին գուշակեց իր եւ ամուսնոյն վրայ գալիք դժբաղդութիւնը։ այս զգացումը սարսափելի մտային հիւսնեցութիւն մը բերաւ իր վրայ, ուրուն դէմ Նարոյէտի ամենաճարտար բժշկաց բոլոր ճիգն ի դերեւ եղաւ, եւ կրտուի թէ այս օրերս ինքզինքը չուրը նետելով խեղդուեր է։ Տարաբաղդ ամիսն ինչ բարեգուշակ յոյսերով մնկած էր Նարոյէտէն 1864 ին Մեքսիկայի աթոռն երթալ բազմելու համար։ Պատմութեան մէջ խիստ քիչ անգամ այսպիսի մեծ դժբաղդութեան մ'օրինակը տեսնուած է այն պիսի անձանց վրայ որք ոչ միայն արժանի եղած չեն անոր, այլ եւ գրեթէ կերպով մ'օրինակն սխալանաց հետեւանքին զոհ եղած են, թէ եւ այս ալ չկրնար ժխտուիլ, որ այն հետեւանքն իրենց ազատ կամքով բերին իրենց վրայ։ քանի թէ մէկ կողմէն Մեքսիկայի դահն իրենց կրնայուէր, միւս կողմէն իրենք ալ կրնային այն պիսի վտանգաւոր պատիւ մը չընդունիլ։ Բայց ինչո՞ւ ու դաւաղանքն այն պիսի հրապոյտներ ունին որոց դիմաւ նալ դժուարին է։

Սակայն Մաքսիմիլիանոսի կեանքն աղատելու համար հզօր ձայներ միջնորդեցին։ Ըստորից, Վաղդիս Մեքսիկայի եւ Պաուսիոյ վեհապետներն անձամբ խնդրած էին Միացեալ Վանագրաց կառավարութեանէն որ իր աղքատութիւնն ի դժո՞ղբ դէմ Մաքսիմիլիանոսի կեանքն աղատելու համար եւ այս ալ դեռ քանի մ'օր առաջ խիստ հաւանական կը թուէր։ քանզի Պ. Սիւրա իր միջնորդութիւնը խոստացած էր։ Սակայն Պաուսիոյն իրենց հրապարակած գրութեանց մէջ սպանութիւնը կանխաւ արդարացնելու կը ճգնէին, եւ ահա կատարեցին, թէ եւ ոչ առանց դատարանին։ Վաղդիսական վրէժխնդրութիւնն օրինաւորութեան ըստ զով ծածկուած այս անգամ ալ մարդկութեան զգացումը կը խոցէ։ Ահա հասկաւ մը դահն ի յնալէ ետեւ կըրնայ մեծ ամբաստանութեանց ենթաւ կայ ըլլալ։ Մաքսիմիլիանոս գեւ. քանի մ'ամիս առաջ իրեն իշխանութիւնը չընդունող զօրապետներէն ձեռք բախալ եղողներն հրացանի բռնել հրամայած էր։ հասարակապետականը կամբաստանէն զինքը թէ 12000 մէքսիկայի Նարոյէտ եւ երկու հայրենասէր զօրապետներ Օրթէկա եւ Սալազար սպանած է։ Առանց հետ մէկ տեղ, օտար երկրէ եկող եւ դերադայն իշխանութեան բարձրացող անձ մը կըրնայ արդարանալ Պաուսիոյն պատանդութեան մ'առջեւ։ Բայց ինչպէս արդէն ըսինք, սկզբունքն անհետ կըլլայ վայրենութեան առջեւ։ Ահա անձնական զգացմանց այս արհամարհութիւնը եւ

դատարարութիւն ամեն մարդասէր սրբանքն եւ տարակոյս չկայ որ պատմութեան մէջ նոյնանք պիտի դրոշմաւի։ Արտուի թէ Մաքսիմիլիանոսի զօրապետներէն մէկը Միկուէլ-Օրթէկա զաւաճանութեամբ Վուէրէթարօի կարեւոր բերդերէն մէկուն դռները Պաուսիոյն պայքեր է. եւ Միկուէլ մին զօրապետը կամբատ պղտը Մաքսիմիլիանոս կայսրը հետեւեալ օրն իր սուրուն Վաքսիմիլիոյ յանձնելու պարտաւորեալ ատեն ինչեղուցներ է որ եթէ այս վատ դաւաճանութիւնը չի դործուէր, իրենեւ հետեւեալ աւուր արեւն անոր (Վաքսիմիլիոյ) անձնատուր ըլլալը պիտի տեսնէր։ Մաքսիմիլիանոս իր սուրն երեք պայմաններով յանձնեց է, որ մեծ պատիւ կրնայ իրեն. նախ իր անձին դէմ թէ ինքնանք չըլլայ եւ իրեն պատերազմի գերի համարուի. երկրորդ՝ եթէ իրեններէն մէկը հրացանի բռնուի, նախ ինքն ըլլայ այն. եւ երրորդ՝ մահուանէն ետեւ մարմինը չյօշոտուի։ Արտուի նաեւ թէ Վաքսիմիլիոյ գէմ կծու յայտարարութիւն մը հրատարակեց է, բայց վաւերականութիւնն ստուգուած չէ. սակայն ստոյգ ըլլայ թէ ոչ, բնական էր որ Վաղդիս արեւելքի սուգ պիտի համակէր, եւ արուեստահանդէսին ու վեհապետաց այցելութիւններուն առթիւ կատարուած շքեղ հանդէսներուն վրայ սեւ. քոջ մը պիտի իյնար։ Օգոստ. Սուլթանին ալ ազնիւ սիրտը մեծ տխրութիւն զգացած կերեւի այս սարսափելի լուրին վրայ։ Վալան զի ինքզինքն որ իրեն համար եղած հանդէսները դադրին, եւ ի պատիւ նորին Սահապաութեան Պաուսիոյն անտառին մէջ ըլլալիք զօրահանդէսն ալ ետ մնացեր է. սակայն չենք գիտեր թէ Փարիզի քաղաքապետական պալատին մէջ կատարուելիք շքեղ պարահանդէսն ալ որ երեկ իրեկուն պիտի տրուէր եւ մնացեր է։

Հեռագիրն արդէն իմացուց նաեւ արուեստահանդէսի մրցանակաբաշխութեան հանդիսին կատարումը, որուն օգոստոսիս Սուլթանն ալ ներկայ գտնուած է փառաւոր պատիւներով։

Այս մեծ հանդիսին առթիւ Վալաքիոն կայսեր ըրած ատենաբանութեան քանի մը խօսքերը մտադրութեան արժանի են։

«Վաղդիս մարերն, ըսեր է կայսրը, դիւրաւ գուշակած պիտի ըլլան թէ Վաղդիս մէջ որչափ որ հարկատու իր նը զօրագացած եւ բարեկեցութեան միտումն աւելցած է, պատուոյ եւ հայրենեաց վերաբերեալ խնդիր մը ծագածին պէս՝ աղքատին զգացմանց թեւերը միշտ պատրաստ են թրթրութեան։»

Այս խօսքերը որ երկու ամիս առաջ ծագած է ուրբանայութիւն խնդիրը կանխարկին, միանգամայն ապագային համար աղքատարութիւն մ'են, սեւ համայն Նարոյէտի երեւոյթանաց

եւ քանի մ'ալ թաղակիր գլխոց առջեւ զրուցուելով առաւել ծանր նշանակութիւն մը կ'ատենան։ Այս պատահաւ Վաղդիս մէջ արժէթուղթերը քիչ մ'իյնան։

Վաղդիսական լեթանտար լրագիրն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ զորս հեռագիրն համառօտած էր։

«Հաստատապէս ծանուցած էինք թէ տէրութիւնները հաւաքական ծանուցադիր մը մատուցած են առ Վուսն Վիլիսի իրողութեանց վրայ։ Այս ծանուցադիրն հիմա ժխտող չի կայ. սակայն Վ. Վրան կողմանէ տրուած պատասխանին վրայ բոլորովին սխալ դատողութիւններ եղան։ Ստոյգն այս է որ օմանեան կառավարութիւնը տակաւին յայտնած չէ իր պաշտօնական պատասխանը, որ օմանեան դեպքաններուն ուղղուած շրջաբերականի մը միջոցաւ տէրութեանց պիտի հասնի. բայց այժմէն կէս պաշտօնական կերպիւ դիտուած է որ ընտրութիւն մ'ընելու սկզբունքը որուն պիտի մասնակցին տէրութեանց երեսփոխանները՝ կատարեալապէս ընդունուած է՝ միայն արտաքին ձեւերու վերաբերեալ քանի մը խնդիրներու թէութեամբ։

«Եւս լրագիրներն ծանուցին թէ Մեքսիկա ուրիշ տէրութեանց հետ միացած չէր Վիլիսի իրողութեանց վրայ։ Վրան ծանուցադիր տալու մասին եւ այս առթիւ տեսակ տեսակ են թաղութիւնները ըրին։ Այս զրոյցիս պատճառն այն եղած կերեւի որ անգլիական կառավարութիւնը ուրիշ տէրութեանց դադարեալներն համաձայնեալ լուեղանակին դատարարն ինք ըլլալով արժան համարեց է մասնաւոր ծանուցադիր մը զրկել ի Վ. Վրան, այնպիսի եղանակաւ մը դրուած, որ Վ. Վրան յանձնարարութիւն կրնէ ծանր ուշադրութեան առնուլ Վաղդիս Վալաքիոյ Պաուսիոյ Վրուսիոյ եւ խալիոյ միախորհուրդ ծանուցադրերը։ Թեւեւս լրագր Սուլթանին ինչ ինչ դարձուածները դործածած ըլլայ, սակայն ասիկա եւրոպական տէրութեանց Վրուսիոյ նկատմամբ բռնած քաղաքականութեան նայելով՝ փոփոխութիւն մը չմտցնել իրաց մէջ, որ է բոլոր տէրութեանց միաբան համաձայնութիւնը։»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՍ

Փարիզ 2 յուլիս

Կայսերազուն իշխանն այցելութեան գնաց Վ. Սուլթանին։

Փարիզ 3 յուլիս

Վահագն Սուլթանն այսօր բարձրապատիւ Վաքսիմիլիանոսի այցելութիւնն ընդունեց։ քանի մը ժամ հաջաւ Վ. Նարոյէտն կայսրն այցելութեան գնացին։ Կայսերազուն Վուսն Վիլիսիոյն հաջորդեց փոխադարձ այցելութեան գնաց Վաքսիմիլիանոսի կայսրն դաւաճանայող որդւոյն ի Վեն. Գլու. Օգոստոսիս Սուլթանը խիստ քաջաւորեց է։

աղբայնոց թշուառ վիճակը, և այլ լակրոն եկեղեցականաց անոնց ըրած հըրապարակիչ առաջարկութիւնները, չկրցի անտարբեր մնալ, և որոշեցի առ այժմ մինչև մեր դպրոցին կառուցուիլը՝ տալին 100 լիրա՝ ուղարկել մեր Բերրոյ թղթակցին ձեռամբ առ Մեծ Տէվլէթ աղան Զորաձեռան ի Մարաշ, և անոր ձեռամբ ալ տոյն դուռնալը հետևեալ կերպով բաժնել Օւթ յիշուանի դըպրոցներուն:

Ղըշ տարեկան
2000 վանքին մէջ եղած վարժարանին հայկական դասատուին:

1200 վանքին մէջ եղած վարժարանին տաճկերէն դասատուին:

300 թղթի մեկնանի կալլ ծախուց համար:

4800 Օւթ յիշուանի 4 դպրոցաց 4 դասատուներուն:

2400 նոյն դպրոցաց դասատուաց օգնականներուն:

300 թղթի մեկնանի կալլ ծախուց համար:

11000 տան և մէկ հազար դուրուշ, որ կրնէ հարկւր օսմանեան լիւրա:

«Խարբերդի համար ալ Պեր խորմեան Միւրախ վարդապետին գրած եմ. եթէ ինքը Պօլսէ՛ իմաց տարու է իւրեան որ Եստուծով ձեռնարանին հիւր խարբերդ պիտի գնեմ և Տիգրան եանն ալ հաճութիւնն տուաւ այս բանին վայրը: Եսպէս ծանուցանելով Ձեր սրբազնութեան,

«Միւս խորին յարգանքը Սրբազան Հօրդ ազգասիրի Խ. Ծ. Պօղոս Կարապետեան»

«Սոյն բարերար անձին որդին այժմ ի Պօլսէ կը գտնուի օգնականութեան համար և անունն է Պետրոս Եֆէնտի, որ իւր հօրնման ազգասիրտ կան հոգեւոր վառեալ աղիւս և իմաստուն պատանի մ'է՛ ի մեծ պատիւ հօր իւրոյ և Եղբիս:

«Եղբ, . . . խմբագիր, յիշեալ 100 օսմանեան լիւրան այսպէս կարգադրուեցաւ Պեր Տիգրանեան վարդապետին տնօրինմամբ: Բերրիա բնակեալ Սիդեպաղա Եկաւեան փոխառակալը ուր մը պիտի հասցնէ զայն առ հաճի Տէվլէթ աղան ի Մարաշ. նա ալ ընդ իւր առնելով Տ. Կահապետ և Տ. Յօհաննէս բարեկամ քահանայքն, տոյց ձեռնադր ի Օւթ յիշուան պիտի հասցնէ, ուր յիշեալ պատուարժան անձինքը հոգաբարձու գտնուելով պիտի հոգան թէ՛ դպրոցին ծախքը և թէ՛ վարժարկեաց ամսականները: միանգամայն երեք ամիս անգամ մը երեքի ալ Օւթ յիշուան երթալով պիտի քննեն տըղայքները՝ իմանալու համար նոցա պակասութիւնը թէ ուսման և թէ նիւթ թախան մասին:

«Եղբ, . . . խմբագիր, այն բարերար անձը՝ որ այսպիսի դասն ժամանակի մը մէջ իւր օգնութեան ձեռքը կարողացաւ Ուլիոյ մանկանց վերայ տալ շնորհգործութեան կրեմ, անմահ փառք պատրաստեց իրեն թէ յերկինս և թէ յերկրի: ուստի նուազատ Ուլիոյ բարերարեալ մանկեաց շնորհատարտ սրտերուն թարգման հանրխանալով, իտ նարհ յարգանքը կը նուիրեմ իրեն՝ նույն լիւրալովն շնորհակալեաց միմանջեալ, և կրեմ թէ իւր անունը անմահ պիտի մնայ բոլոր ճշմարիտ հայ սրտերու մէջ, որք ընդին իւր այս ազգասիրական գործը, և անշուշտ Եստուած ալ պիտի վարձատրէ իւր այս վսեմ առաքնութիւնը:

«Եւ դու, բարեկամ վարդապետ, Տիգրանեան, որ այսպիսի գործը մը սկզբնապատճառ եղար, դու՛ որ սուրբ կոչմանդ արժանի անձնուիրութեամբ այս գործն այսպէս ի գլուխ հանելու տրեցար, դու ալ պիտի օրհնուիս նոյն մանկեաց սրտազին միմանջեալով, և

դու ալ պիտի վարձատրիս Երկնաւորն . . .

«Ես առթիւ կը փութամ ծանուցանել ձեզ նաեւ, . . . խմբագիր, թէ յատուկ նամակաւ մը իմացանք որ Ուլիոյ չորս իշխանաց ընտանիքը՝ որ բաւական ժամանակէ հետէ հեռի իւրենց ծննդավայրէն ի Մարաշ կը բնակէին, շնորհիւ անդու ջանքի ազգային Պատրիարքարանին վերադարձը են ի Օւթ յիշուան ի մեծ ուրախութիւն չորեցունց իշխանայն, ասկէց զատ Պարապետ քեհեան ալ՝ որ քանի մը տարի ի վեր ի բանտի էր, նորա ալ ազատութեան հրովարտան ի Մարաշ հասնելով՝ վերադարձը է ի Օւթ յիշուան ի մեծ ուրախութիւն ընտանեաց իւրոց:

«Միւս լի յուսով բարօրութեան հայրենեաց իմաց Ուլիոյ 18 յունիս 1867

Կ. Տ. Միւստեան

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մէքսիկայի Մաքսիմիլիանոս դեմ թաղի կայսեր աղետալ մահուան լուրը ինչպէս ամեն ազգի՝ նոյնպէս և ամեն զգայուն հայ սիրտերու վրայ տխուր տպաւորութիւն մ'ըլլաւ: Եւ մեն մարդ տրամութեամբ և մեղմեմամբ զարմանք կը պատմեն միմեանց Մէքսիկայի վայրագ ժառանգեանց այս բարբարոսական գործը՝ օշոնտարակցի անպատիժ չափով մնայ:

Հայք երբեք անկախութիւն մը չէին կրնար ունենալ հանգուցեալ կայսրէն՝ եթէ դարեւրդ ալ ապրէր. ուստի Հայոց այս զգացած խորին ցաւը պարզապէս անոր համար է որ այսպէս անմեղ իշխան մը՝ միջոցաւ Մէքսիկան միւրեւանութեան և անկախութեան տգտելու կաշնառելի, երկրին մէկ աւերաբաւ մասին զապանաբար կրկնը չարաչար զոհ կըլլայ:

—Իրաւոց չափուց և կշռոց մէջ Գաղղիոյ ընդունած տանտիրակեան դըրութեան բնական պարզութիւնն արդէն յայտնի է: Բանի մը աշխարհիւն ներ անկատար կերպով այս դըրութիւնն ընդունած են, բայց մնացեալ մեծ մասը իրենց հին ու խառնակ դըրութիւնը կը շարունակեն: Գաղղիա անցած տարի Խաղիոյ Պէլճիքայի և Օւլիցի երկայի հետ դրամական դաշնադրութիւն մը կնքեց, որով այս աշխարհիւն ներն իրենց դրամները տանտիրակեան դըրութեան կը վերածէին: Եւ յո տարի նոյն խորհրդով գնանգան մեծ և փոքր տէրութեանց կողմանէ, որոց մէջ է նաեւ Տաճկաստան, 36 երեսփոխաններէ բաղկացեալ դեսպանաժողով մը կազմուեցաւ ի Փարիզ՝ դրամական միութեան խնդիրն ի քննին առնելու համար: Եւ ստացաւ Պ. Տը Մեթիլէն է, որ առաջին նիստը բանալի տուաւ Պ. Հէրպէն իրեն փոխանորդ կարգել է:

—Օգոստ. Սուլթանին Ենդիւսայեցիութիւնն ընկելուն առթիւ՝ Իստաբուլի հնդկական պաշտօնատան մէջ Ենդիւս կառավարութեան կողմէն փառաւոր կոչուեց մը պիտի արտի՝ Նորին վեհափառութեան:

—Մաքսիմիլիանոս կայսեր մահուան պատճառաւ Եւստրիպի կայսրն ու կայսրուհին Փարիզ երթալին եւ ձըգել են:

—Ուստիոյ կայսրուհին յունիս 28ին Գրբրմ հասեր է:

—Մէքսիկայի Լուիս Բօթօգի քաղաքէն մայիս 3 թուով հետեւեալը կը գրեն Նիւ-Եօքքը թղթակցին լուրքին:

«Սպանիական հաւատաւորութեան ժամանակներէն ի վեր բնաւ այնպիսի ատեան մը կազմուած չէր, որոյ առջեւ Մաքսիմիլիանոս և իւր գործը ընկերները կը գտնուին: Մարդ չգիտեր թէ ո՞վ է նախագահը, ո՞րք են վկայները, կամ ո՞ւր կը գտնուին: Տէրութեան փառատարներ 14 ամբաստանութիւններ կայացուցին և կրօնք, որք ամեն մէկ ամբաստանելոց զատ գտն կը կարգուայ:

Էն և պատասխան կը խնդրուի ի զուր Մաքսիմիլիանոս իրեն փառատարեան կարգեց Տիվա Բայրաքի հասարակապետական գործակալն և Պ. Մարթինէզ ալ Լա թօրթէ և միջոց ուղեց անոնց հետ խորհրդակցելու: Ի զուր նաեւ բոլորեց ատեանին անկարողութեանը դեմ՝ որ երեք օրէ ի վեր դատաստանը կը շարունակէ և հաւանականաբար մահուան դատաւիճակ պիտի տայ:

—Պրուսիայի Մանդլեյի գլուխած նամակի մը նայելով, Մանդլ աւագապետն ալ Լէթթերի պէս իր շահաւորութիւնները նորէն սկսեց է: Հունիս 13ին Մանդլ 19 ընկերներով Պրուսիայի Տիբուրգ գիւղին մօտ ձանքուն վայր կեցեր՝ անցնող ձանքուրդները կողողտեր է: Եւ նիւ-Եօքքէն հռոմէական երկաթաուղի մ'աւ իր քոյրն անկէ անցնելու: ատեն, զանոնք ալ վար դրեր, և բեռները բանալ տալով՝ ջորեպանին յանձնուած 100 լիրա և 1000 դուրուշ մէթալիք ձեռքէն առեր է: Եւ միջոցին երկու տաճիկ սպորդներ ալ անցնելով, Մանդլ անոնց ալ հրաման ըրեր է որ կենան, բայց անոնք աղբաւորութիւններն պատճառ բռնելով խնդրեր են որ թող տայ իրենց ձանքանին շարունակել: Մանդլ բարկանալով՝ իր մարդոցը հրաման տուեր է որ զանոնք սպանեն: Եւ աղբարկաւոր վերոյիշեալ երկաթաուղին բեռներուն մէջ շեշ մ'ըմպելը և շաքար գտնելով, հրաման ըրեր է օրիորդին որ իրենց մատուցուի, և ան ալ ահով և գողութեամբ կատարել է այս հրամանը: Եւ անոյ Մանդլ ձանապարհորդները թող տուեր է ըսելով թէ «այդքը իմ կողմէն փաշային և միւսիւրին բարեւ ըրէք»:

—Արեւելք թէ հայ ճարտարի մը դուռնաւոր վրձինէն ելած երկու ընտիր պատկերներ անցեալ շաբթու Փարիզի Եւստաֆանդէսը դիտուած են: անշուշտ այս մասին Տաճկաստանի ցամաք հանդիսարանին մէջ շաքար հաճելի Ովստիս մը պիտի ձեւացնեն: Գեղարուեստները բարձրագոյն քաղաքակրթութեան նշան են: ուստի քիչ զոհութիւն չե պատճառել մեզ որ Շաշեան Պօղոս Եֆէնտիի նման վառվառն երեւակալութեան սէր նկարիչ մը կենէ, և դըրեթէ յանկարծ իր տաղանդը ցոյց տալով՝ իր մատանց արդիւնքը դիտուութեան և արուեստագիտական պայտանին մէջ դետեղելու արժանի կրնէ: Եւ եւակայէ Պ. Դափորի բանաստեղծական փունքը, ուր լուսինն իր աղօթաբայլ շառաւիղներով կը ծաղի, ուր լեռներն ու ձորերն իրենց դալարաքեղ պերճութեամբ կը ձօնանան, և ուր ծովն ընդարձակ և խոր գետի մը կերպարանք կանուս, միջոցաւ անոր ձկնորս իր ուսանողները ժողովելով գեղջկական անտիկը կը դառնայ ի զննութիւն իւր պարզութեամբ փայլող ընտանեաց, և Շաշեան Եֆէնտիի պատկերներուն վրայ դադարաւ մը կուտնեսա:

Ար շնորհաւորեց Շաշեան Եֆէնտին իր տաղանդին յիշողութեանը վերայ, որ տալիս է իր յաւառեղ զարգանալ, և իր ու Տաճկաստանէն դացած ուրիշ աշխատութեանց պատուաւոր մըր, յանակի արժանանալուն կը փախաբինք:

Ար լսեց նաեւ որ երեւելի ընտանիքէ հայ օրիորդ մ'ալ պատկեր մը ընկած է արուեստահանդէսը, և տեսնողները դըրւատեք կը խօսին վրան: Բայց մեք տեսնելու բաղդը լուսնալուսնոսկի ստիպելինը պարզ յիշատակութեամբ մ'անցնել: Բայց որ և է պարագայի մէջ, մեր ըսքանչացումն ստացեալ է տաղանդի համար, մանաւանդ կանայի տաղանդի մը, որ առաջին օրինակ մը կրնայէ հայկական գեղեցիկ սեւել:

—Եւ օրերս Բերայի մէջ ճաշակի տէր անձանց աւքը դրաւող առարկայ ներէն մէկն ալ Պ. Սեդաք ճարտար լուսանկարին հանած գեղեցիկ պատկերներն են: որք իր վերջին անգամ

Եւրոպայ երթալ գալէն ի վեր նշանաւոր կերպով կատարեալ գործուած են, մանաւանդ ստույգափայլ (կրտէ) այլ յատումները (քառթ ալ վիկիթ), որոց նըմանը Եւրոպայի մէջ անգամ խիստ քիչ վարպետներ կան շնորհ:

Նախկան մեծութեամբ և խմբովին շինած սրտակերներն ալ նմանապէս խիստ լաւ յաջողած և ամեն տեսնողներուն հաւանութեանն ու գովեստից արժանացած են:

Ս. Փրկչի հիւանդանոցի համար յունիս 19 էն մինչև 24 դոյացած հաղթք

Ղըշ:
135 Օրթագիդի դանձանակէն
300 Դուկայէն
40 Զաթալ իւանի խառնուրտաճի էմնաֆէն յատկացեալ տարեկան
289-15 Մայր եկեղեցւոյ թաղախէն, գանձապետ Բարսեղ աղայի ձեռամբ
120 Տէօքմէճի էմնաֆ աղայից հաւաքած ձեռամբ Գարբիէլ աղայի
232 Եւնի գաբու թաղի նոր գանձանակէն
73 Պէյօղլու պարտած գանձանակէն
133 Խուկիւտարի գանձանակէն
94 30 Եւնի գաբու եկեղեցւոյ գաւթի հին գանձանակէն
483-10 Քարակէօմիլիկ եկեղեցւոյ թաղախէն ձեռամբ Բարշաճի Գալիօր աղայի
78 Դուկայէն, մէկ օրուան
51 Մայր եկեղեցւոյ երեք հին գանձանակներէն
140 Դարթու մէջ արտաքոյ կարգի նշանաւոր (հրամանի)

2183-35
2822-30 Նշանաւոր
55 Միւրախ աղա չօլաք Գրիգորեանէն նուէր

5064- շինք հազար վաթսուն մէկ դուրուշ և հինգ փարայ

Սենեակ հոգաբարձութեան
Երգիկայէն հետեւեալ թողբաղիրը գրուած է մեզ:

Երգիկա 8 յունիս 1867.

. . . խմբագիր . . .
Մամուլը ընկերական աշխարհին լոյսն է, բայց երբ մասնաւորի մը կրկն գործիք ըլլալով ճշմարտութեան դէմ առքառի, մարդկութեան խաւար է: Այս խորհրդածութիւնն ընկելու առիթ կուտայ մեզ փունջ լրագիրն 172 թուոյն մէջ Երգիկացւոց նըկատմամբ հրատարակած յօդուածը, որ անհերքելի ճշմարտութեան մը դէմ թիրեւանադիտաբար անխաւեր է: Ուստի յանուն արդարութեան կը փութամք եղելութեան ստուգութիւնը ձեր անկողմնադէր լրագրոյն շնորհիւ ողջամիտ ազգայնոց դատողութեան ներկայացնել:

Յիշեալ լրագիրը Պետրոս վարդապետին յայտ նուագ ալ հանդոյն առաջիններուն խառն ժողովոյ հրաժարութեն օղբու քաղելով հնարեւ իմ դարձեալ վերադարձ մը ձեռք ձգելուն առթիւ այսպէս կը գրէ. «Պ. վարդապետին մայրաքաղաքս կանչուելուն պատճառը՝ վիճակայնոց ոմանք ամբաստանութիւնն էր»: Կերեւի որ փունջի արդոյ խմբագիրը մոռցեր է այս վարդապետին վարչութեան չհնազանդելուն համար իր Ձեռք գլխեր մը մնաց » գոչելը, և Վարչութեան ալ զայն հրամանագրով Պօլսն բերել տալու համար Բ. Գրանի գլխով: Մոռցեր է նաեւ սահմանադրութեան ողին՝ երբոր կը յարէ թէ Եթ. ժողովը ամբաստանողաց կողմանէ մէկ քանի հողի փոխանորդ ուղեց Պ. վարդապետի հետ ի գտն մանկու համար, այս պայմանաւ որ իմէ մինչև 31 օր երեւան չենան, իբրեւ անպարտ պիտի արձակի, և թէ Խ. ժողովը ամբաստանող մասին անտարբերութիւնը անհնդով, և միւս կողմանէ բազմաթիւ երգիկացւոց գոչ ըլլալը նկատելով, որոշեց ինչպէս որ պարտ էր՝ դառնայ իր վիճակը: Փունջի արդոյ խմբագիրը պէտք է գիտնայ որ Պետրոս վարդապետի դէմ բողոքողը չէ թէ անաւ են, այլ բուն իսկ Երգիկայի ժողովուրդը տէրութեան և ազգին առջեւ ներկայացնող են, այսինքն Թ. խորհուրդները, կրօնական դասը, տեղական իշխանութեան ժողովոյ անդամակիցը և գաւառական նոր օրինօք կազմեալ ծերոց ատենի անդամները: Թողունք ասոնց հետ եղող շատ մ'ազգայինք: Իւր կը մնայ ապա իրմէ դոհ ըսած Բաշալէն:

